

ADOLF MAS
ELS ULLS DE BARCELONA

ADOLF MAS

ELS ULLS DE BARCELONA

Comissària: Carmen Perrotta, investigadora documentalista de la Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic i professora associada del departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona

Dates: del 18 de febrer al 8 de maig del 2022

Adreça: KBr Fundación MAPFRE

Avinguda del Litoral, núm. 30 - 08005 Barcelona

Imatges:<https://noticias.fundacionmapfre.org/wp-content/uploads/2022/02/ADOLF-MAS.zip>

Imatges per a la televisió: www.imaginatv.es

usuari: ADOLF_MAS contrasenya: EXPOFOTO

 <https://kbr.fundacionmapfre.org>
 @KBrfmapfre #KBrAdolfMas
 @KBrfmapfre #KBrAdolfMas
 facebook.com/fundacionmapfrecultura

Comunicació Fundación MAPFRE

Alejandra Fernández Martínez: 91 581 84 64

alejandra@fundacionmapfre.org

Imatge de portada:

Adolf Mas, *Montserrat Blanc*, c. 1909

© Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic

PROJECTE

Fundación MAPFRE, en col·laboració amb l'Arxiu Mas de la Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic, presenta «Adolf Mas. Els ulls de Barcelona», un recorregut per l'obra d'aquest fotògraf català, conegut per la importància de la seva tasca en l'àmbit de la fotografia patrimonial i referent imprescindible a l'hora d'entendre la transformació social de Barcelona al començament del segle xx.

NOMBRE D'OBRES

200 fotografies.

Material documental.

NOTA BIOGRÀFICA

Nascut a Solsona el 28 de setembre del 1860, Adolf Mas es trasllada a Barcelona poc abans del 1890. Deixa la seva ciutat natal i la feina de procurador per un futur incert a la Ciutat Comtal, inicialment fent-se lloc dins el sector tèxtil. Uns anys després freqüenta el local d'Els Quatre Gats, on es relaciona amb intel·lectuals i artistes de l'època. Després de formar-se com a fotògraf, el 1901 funda un primer establiment de venda de material fotogràfic que, al cap d'uns anys, esdevindrà l'Estudi de Fotografia A. Mas, antecessor de l'Arxiu Mas.

Mas es consolida com el fotògraf de referència d'arquitectes com Josep Puig i Cadafalch, que el contracta per fotografiar els seus edificis a manera d'inventari. L'autor fa una àmplia sèrie de reportatges entre els quals destaquen les imatges de la Sagrada Família.

Pioner del reporterisme gràfic a Catalunya, les seves imatges documenten una gran varietat d'esdeveniments i actes culturals, com també les noves infraestructures i iniciatives assistencials que floreixen a la Barcelona del començament del segle xx. Els seus retrats per encàrrec destinats a revistes il·lustrades ens deixen un extraordinari testimoni dels cercles intel·lectuals de l'època.

A partir del 1910, la seva producció se centra en el registre del patrimoni artístic i monumental, especialment després de rebre l'encàrrec de crear un repertori iconogràfic d'Espanya el 1915. La seva tasca es focalitza, així, en l'administració d'una potent estructura arxivística destinada a la consulta pública que el 1936, any de la seva mort, inclou aproximadament 100.000 negatius.

DECLARACIONS DE LA COMISSÀRIA

Carmen Perrotta

«Les fotografies d'Adolf Mas retraten una Barcelona en plena transformació des d'una perspectiva sociocultural, artística, política i urbanística. El relat gràfic que construeix el fotògraf ens permet d'explorar una realitat que estava mutant de pell d'una manera contundent. El coneixement del seu llegat fotogràfic és fonamental per interpretar correctament certes dinàmiques vinculades a la Ciutat Comtal des del començament del segle XX.

Adolf Mas, conegut principalment per la creació i la consolidació del cèlebre Arxiu Mas, com també per haver estat un dels primers fotògrafs de patrimoni a Catalunya, és en realitat un fotògraf molt més complex. Els seus inicis com a reporter gràfic van en paral·lel amb una aproximació a la fotografia artística plasmada mitjançant el retrat. Es tracta d'unes imatges que s'escapen del retrat en ús i que acosten la seva obra als cercles artístics de l'època. Encara que no puguem inscriure Mas entre els pictorialistes, és indubtable que part de la seva producció va més enllà del que s'estava fent en altres establiments fotogràfics contemporanis, i aquesta exposició també en vol reivindicar aquesta faceta.

Després de dècades i dècades en què en moltes exposicions, tant nacionals com internacionals i de temàtiques variades, el visitant es trobava amb fotografies d'Adolf Mas juntament amb material d'altres artistes, per fi se li dedica una mostra monogràfica en la qual s'ha volgut presentar la seva figura d'una manera àmplia i completa, com a fotògraf i com a gestor d'un dels arxius fotogràfics més importants de l'Estat espanyol.»

CLAUS

L'ARXIU MAS

Creat per Adolf Mas el 1900 amb el propòsit d'inventariar el repertori iconogràfic de Catalunya i, posteriorment, de tot Espanya, constitueix l'arxiu fotogràfic sobre el patrimoni espanyol més important d'Europa. Una obra monumental desenvolupada al llarg de més de trenta anys en la qual una idea avantguardista, sorgida amb finalitats comercials, es va materialitzar sense perdre de vista la importància de documentar i divulgar un patrimoni cultural compartit. Després de la Guerra Civil espanyola, l'Arxiu Mas va ser adquirit per Teresa Amatller el 1941 i actualment perdura com a part dels fons de l'Institut Amatller d'Art Hispànic.

ELS QUATRE GATS

El 12 de juny del 1897 obria les portes, als baixos de la Casa Martí del carrer de Montsió de Barcelona, la taverna d'Els Quatre Gats, obra d'un jove Josep Puig i Cadafalch. Aquest cèlebre local naixia sota el model de Le Chat Noir de París, tal com ho volien els seus fundadors: Ramon Casas, Pere Romeu, Santiago Rusiñol i Miquel Utrillo. Durant els sis anys que va romandre actiu, va ser el lloc de referència del modernisme català. Catalitzador d'idees i de tendències del món artístic i intel·lectual barceloní, va ser freqüentat per figures com Antoni Gaudí, Isidre Nonell o Pablo Picasso. Adolf Mas en documenta l'interior a partir del 1900 i estreny importants lligams amb els artistes vinculats a l'establiment, especialment amb Ramon Casas, una amistat que perdurarà al llarg dels anys.

CONCURS ARTÍSTIC DE LA VELLA BARCELONA

El 1908, la construcció de la futura Via Laietana, prevista en la gran reforma urbanística posada en marxa arran del pla Cerdà, va implicar la destrucció d'una àrea d'alta densitat residencial del nucli antic de Barcelona. L'Ajuntament, a petició de la Unió d'Artistes de Barcelona, va convocar un concurs per tal de documentar la memòria de l'entramat arquitectònic que havia d'enderrocar-se. La iniciativa va tenir molt d'èxit i s'hi van arribar a presentar trenta-vuit sèries formades per dibuixos i fotografies. Adolf Mas en va ser un dels autors més premiats. En les seves imatges, que recorden les fotografies que Eugène Atget va fer del vell París, s'hi observa la presència de persones que humanitzen les vistes arquitectòniques, la qual cosa mostra clarament la voluntat de dignificar la història d'aquells edificis, i la de llurs habitants, enfront de la seva imminent desaparició.

FOTOGRAFIES DE L'ESPECTACLE

En el marc de la seva activitat com a retratista, Mas desenvolupa una línia de producció específicament vinculada al sector de l'espectacle. En són exemples els reportatges fets entre el 1914 i el 1915 dedicats a dos personatges emblemàtics de l'època: la ballarina Tórtola Valencia (1882-1955) i la soprano María Barrientos (1884-1946). L'espectacularitat de les imatges d'aquestes sèries, en les quals no hi ha dubte que l'execució tècnica té un paper fonamental, de la mateixa manera que el carisma de les artistes, queda ressaltada gràcies a un impactant cromatisme que remet a un interès per l'exotisme.

OBRES DESTACADES

Adolf Mas, *Paulina Bianer (coneguda com a Carton)*, compositora, escriptora i dibuixant, 1908

Plata en gelatina. Còpia a partir del negatiu C-2935

© Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic

En aquest retrat, publicat a la revista *Feminal*, Mas juga amb les llums i el desenfocament per aportar un halo artístic. Hi genera també un efecte d'«esfumat» que es relaciona amb el pictorialisme, tècnica fotogràfica que mirava d'acostar-se a la pintura. El fotògraf va exposar una ampliació d'aquesta fotografia al seu despatx del carrer del Rosselló, i va continuar acompanyant l'equip de Mas a la següent seu, al carrer de la Freneria.

Adolf Mas, *Tórtola Valencia. Dansa «La serp»*, 1914

Plata en gelatina. Còpia acolorida del 1915 a partir del negatiu C-10923

© MAE-Institut del Teatre

En aquesta imatge, que forma part de la sèrie que Adolf Mas va dedicar a Tórtola Valencia, la ballarina recrea un pas de la seva dansa «La serp», peça que condensa el seu interès per l'exotisme oriental. S'hi aprecien uns tons daurats, gairebé hipnòtics, que possiblement replicaven els del vestit original. L'aplicació del color és tan acurada que arriba fins a detalls tan petits com els anells que duu als dits del peu esquerre.

Adolf Mas, *Un salt mortal*, 24 de setembre del 1900

Assemblea i Festes Federals de la Federació Gimnàstica Espanyola (parc de la Ciutadella)

Plata en gelatina. Còpia a partir del negatiu C-191

© Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic

Un salt mortal és un dels millors exemples de la trajectòria d'Adolf Mas com a reporter gràfic durant els primers anys de la seva activitat. La imatge forma part d'un reportatge que es va publicar el 1900 a la revista *Los Deportes* amb motiu d'un esdeveniment esportiu organitzat per la Federació Gimnàstica Espanyola. Segons la crònica, l'esdeveniment va reunir l'elit política del moment i un públic de setze mil assistents al parc de la Ciutadella. La imatge retrata un grup de joves practicant gimnàstica artística.

L'EXPOSICIÓ

Amb 200 fotografies i material documental divers, l'exposició «Adolf Mas. Els ulls de Barcelona» fa un ampli recorregut per l'obra d'aquesta figura clau de la fotografia noucentista catalana, dividit en quatre seccions temàtiques que recullen els aspectes centrals de la seva trajectòria.

El nucli central de la mostra inclou la producció fotogràfica generada per l'autor en el marc de Barcelona. Adolf Mas plasma els canvis arquitectònics, socials i culturals de la ciutat en unes imatges que entrecreuen el registre documental i les línies estètiques dels corrents artístics europeus contemporanis. Una Barcelona de contrastos, estratificada entre els casulls de l'extraradi i les mansions de l'eixample, entre els luxosos cafès del centre destinats al gaudi de la burgesia i les barraques erigides pels captaires de la Barceloneta.

L'exposició es completa amb una secció dedicada a les campanyes de catalogació patrimonial i a l'estructura del que ha estat reconegut com el més important arxiu fotogràfic d'Europa sobre el patrimoni espanyol: l'Arxiu Mas.

Juntament amb l'obra del fotògraf, s'hi inclouen peces d'artistes com Ramon Casas, Alexandre de Riquer o Eusebi Arnau produïdes entorn del seu establiment fotogràfic.

L'exposició s'emmarca en la línia de programació que Fundació MAPFRE ha iniciat a Barcelona en col·laboració amb institucions catalanes que custodien un ric patrimoni fotogràfic. Aquesta vegada, la mostra està organitzada en col·laboració amb la Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. A més, hem comptat amb la generositat de la Diputació de Barcelona, Arxiu General; la Biblioteca de Catalunya, Barcelona; l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona; l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona, Ajuntament de Barcelona; el MAE-Institut del Teatre i la col·lecció particular de la Família Pasans Bertolin, que han prestat les seves obres de manera desinteressada.

La mostra ens restitueix, així, l'extraordinari paisatge visual i la memòria col·lectiva de la Barcelona del començament del segle passat vista amb els ulls d'Adolf Mas, un dels protagonistes indiscutibles de la història de la fotografia moderna al nostre país.

SECCIONS

EL PERSONATGE

El començament del recorregut ens ofereix una introducció a la figura d'Adolf Mas amb materials documentals sobre la seva família, el període de la seva formació inicial en el sector jurídic i la seva posterior entrada dins el gremi fotogràfic. La idea principal d'aquest àmbit és mostrar com Mas abandona el seu lloc d'origen i la professió familiar per entrar en el comerç tèxtil i, finalment, convertir-se en una figura de referència en el context fotogràfic espanyol. Aquest àmbit inclou retrats d'Adolf Mas i de familiars, material original produït per artistes de l'època per al seu establiment, algun instrument del seu estudi, i una selecció de reproduccions de positius de projecció de les seves conferències.

Adolf Mas retocant una imatge
Pau Audouard Deglaire, c. 1909
© Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic

UN NOU CONVIDAT D'ELS QUATRE GATS

Entre el 1900 i el 1904, Adolf Mas va fotografiar la Casa Martí, als baixos de la qual hi va haver la cèlebre taverna d'Els Quatre Gats. Part d'aquestes fotografies es van divulgar fins i tot en format targeta postal a la revista *La Fotografía Práctica. Revista Mensual Ilustrada de Fotografía y sus Aplicaciones*. Ramon Casas, que com ja s'ha dit mantenia una estreta amistat amb Mas, fou retratat per ell diverses vegades, i Mas també va fer dos reportatges fotogràfics al taller del pintor, el 1909 i el 1912. A més de l'estudi de Casas, Mas va visitar i va fotografiar, entre d'altres, els tallers de l'escultor Josep Llimona, el dels germans Josep i Francesc Masriera i el d'Antoni Gaudí a la Sagrada Família.

Ramon Casas pintant Júlia i Flora Peraire en presència d'Adolf Mas
Estudi de Fotografia A. Mas, 1912

© Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic

Per bé que l'autor es va començar a dedicar de manera més sistemàtica al retrat a partir del 1906, val a dir que no en va fer una especialització. La seva empresa es dedicava més aviat als reportatges d'esdeveniments diversos i actes culturals, i part dels retrats que feia responien a encàrrecs relacionats amb la premsa il·lustrada. La força dels retrats de Mas rau en uns dràstics contrastos lumínics que ressalten el subjecte de manera parcial. A més, hi ha una voluntat de generar proximitat entre el retratat i l'espectador, que s'aconsegueix acostant la càmera, de vegades de manera exagerada, al rostre del retratat.

A banda dels retrats de coneguts artistes i intel·lectuals de l'època, Mas va dedicar el 1914 i el 1915 sengles reportatges a dos dels personatges més emblemàtics del moment: la ballarina Tórtola Valencia, «una de les grans alliberadores de la dansa del moment», i la cantant d'òpera María Barrientos, en els quals l'autor reflecteix perfectament la personalitat de totes dues.

Tórtola Valencia. Dansa «La baiadera»

Adolf Mas, 1914

© MAE-Institut del Teatre

LA BARCELONA D'ADOLF MAS

La Barcelona noucentista dels primers reportatges de Mas era una ciutat en la qual convergien les dinàmiques de renovació artística i econòmica. L'ascens de la burgesia contrastava amb un teixit social en el qual s'estratificava la desigualtat, una situació que afectava la població de manera generalitzada i que, més tard, la lluita obrera miraria de frenar. La tendència a crear associacions, com l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques (1876) o el Cercle Artístic de Sant Lluc (1893), s'emmarcava en un cert anhel de renovació cultural que volia situar Barcelona en un àmbit de referència per a la societat contemporània com a substituta de Madrid. A més, Barcelona s'estava transformant des de la posada en marxa del pla Cerdà (1860), que cercava la millora de les condicions de salubritat d'una ciutat fins aleshores tancada dins les seves muralles per tal d'oferir un nou model urbanístic de carrers amples i espais verds.

Vista del Portal de l'Àngel

Adolf Mas, 1902

© Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic

La tasca de Mas com a fotògraf durant els primers anys d'activitat a Barcelona abraça tots els àmbits temàtics susceptibles de ser fotografiats. Amb les seves imatges ens deixa testimoniatge, entre d'altres, de les cases Lleó i Morera i Batlló al passeig de Gràcia, Dupont al barri de Sant Gervasi, Tomàs Santos de Lamadrid (desapareguda) a l'avinguda Diagonal o Llorach al carrer de Muntaner. L'autor també fotografia institucions polítiques, les noves infraestructures que a la ciutat donen resposta a noves necessitats, com la Casa Provincial de Maternitat i Expòsits al districte de les Corts (1890) –destinada a acollir les mares solteres i els nens expòsits, que fou una de les primeres a implantar el mètode d'ensenyament Montessori–, els tallers de formació per a dones, actes públics o esdeveniments esportius. Aquest repertori inclou també la participació d'Adolf Mas al concurs municipal per dur a terme la documentació gràfica de l'entramat urbanístic que havia de desaparèixer arran de la construcció de la Via Laietana. Mas en fou un dels autors més premiats i part de la seva sèrie va acabar publicada en el número del 15 de març del 1908 de la revista *Il·lustració Catalana*, dedicat de manera exclusiva a l'inici de la Reforma. És així com passa a formar part d'un grup d'autors que, de mica en mica, conformen un determinat relat gràfic sobre els canvis socials, urbanístics i de les infraestructures de la ciutat de Barcelona a la darreria del segle XIX.

Jocs. Gran Via de les Corts Catalanes

Adolf Mas, 1906
© Fundació Institut
Amatller d'Art
Hispanic

L'ARXIU MAS. LA GRAN EMPRESA

El 1915, després de l'arribada dels primers encàrrecs del Repertori Iconogràfic d'Espanya de cara a la que finalment seria l'Exposició Internacional de Barcelona del 1929, la producció de fotografies de béns artístics ja s'havia convertit en la principal especialitat de l'empresa de Mas. Va ser aleshores que l'autor va començar a delegar la tasca de fotògraf en el seu fill Pelai i en l'equip que havia contractat arran de l'excessiva demanda d'encàrrecs i que havia anat formant gradualment. Es tracta d'un moment clau en la seva trajectòria, en la qual de mica en mica va prenent més importància la faceta de gestor d'un arxiu que la de fotògraf. L'acceptació de l'encàrrec va significar, a més, un nou impuls perquè el taller fotogràfic passés de l'àmbit regional a ocupar un lloc destacat en el panorama espanyol.

El volum que va assolir el material fotogràfic també va obligar a reformular els mètodes d'organització de les col·leccions per poder consultar-les de manera àgil i senzilla. La gran innovació que va proposar l'establiment es basava en una fórmula híbrida, que considerava la naturalesa comercial però també la divulgació pública de les col·leccions: tota persona interessada podia consultar prèviament el material fotogràfic, a les sales de l'arxiu, mitjançant les fitxes gràfiques. Aquestes fitxes incloïen, a l'anvers, un positiu fotogràfic de l'obra documentada i, al revers, informació bàsica sobre la peça. Es tractava d'un sistema d'organització únic a Europa que Adolf Mas va presentar el 1925 al VI Congrés Internacional de Fotografia de París.

L'anomenada que havia adquirit l'establiment arran del fet que els seus treballadors recorreguessin part del territori espanyol com a «fotògrafs oficials del Repertori Iconogràfic d'Espanya» va fer que Adolf Mas reformulés la seva pròpia marca comercial aprofitant la fama del projecte. A partir de la dècada del 1920, l'Arxiu Mas va començar a divulgar el seu material sota la denominació de «Repertori Iconogràfic d'Espanya Arxiu "Mas", Barcelona».

Tot plegat, seria erroni pensar que Adolf Mas va ser simplement un fotògraf, ja que va aconseguir implantar un sistema de catalogació fins aleshores inexistent en el sector de la producció fotogràfica, amb un nou model d'establiment que incorporava una estructura arxivística destinada a la consulta pública. L'Arxiu Mas no és senzillament un fons fotogràfic: és una obra monumental desenvolupada al llarg de més de trenta anys, en la qual una idea avantguardista sorgida amb ànim de lucre es va materialitzar sense perdre de vista la importància de formar i divulgar un imaginari visual sobre un patrimoni cultural compartit.

CATÀLEG

La mostra s'acompanya d'un catàleg en el qual es reproduïxen gran part de les obres exposades i es completa amb un assaig a càrrec de la comissària del projecte, Carmen Perrotta, que aprofundeix en la trajectòria d'Adolf Mas com a fotògraf i gestor del més important arxiu fotogràfic sobre art espanyol.

Editat en castellà i en català (totes dues edicions amb els textos traduïts a l'anglès), es tracta del segon volum d'una sèrie de publicacions dedicades a les exposicions fetes en col·laboració amb diferents institucions catalanes que custodien en els seus fons un extraordinari patrimoni fotogràfic, en aquest cas el llegat d'Adolf Mas, protagonista indiscutible de la història de la fotografia moderna al nostre país.

CULTURA EN DIGITAL

Cultura en Digital neix amb la intenció de convidar el públic a acostar-se a les exposicions des de perspectives no habituals. Sense intenció de substituir la visita presencial a les sales, seran les intervencions encarregades als "col·laboradors digitals" que aportaran aquestes perspectives a través d'accions variades que difondrem i allotjarem en els nostres canals de xarxes socials i web. Aquest projecte, iniciat a principis d'any, fa tres mesos que enriqueix la nostra programació i el nostre desig és que continuï. Les mirades sobre les nostres exposicions procediran de professionals de diversos àmbits de la creació cultural o de la vida pública en els quals, d'alguna manera, trobarem un vincle amb l'exposició.

L'exposició *Adolf Mas. Els ulls de Barcelona* compta amb la col·laboració de Alba Yruela

INFORMACIÓ PRÀCTICA

Centre de Fotografia KBr

Avinguda del Litoral, núm. 30 - 08005 Barcelona

Telèfon: +34 93 272 31 80

infokbr@fundacionmapfre.org

HORARI GENERAL

Fins al 31 de març

Dilluns (excepte festius): Tancat

De dimarts a diumenges (i festius): 11.00 – 19.00 h

Des de l'1 d'abril

Dilluns (excepte festius): Tancat

De dimarts a diumenges (i festius): 11.00 – 20.00 h

AUDIOGUIES

Disponibles en castellà, català i anglès. En línia, accessible per mitjà del mòbil sense descàrregues ni instal·lacions.

Disponibles també en dispositiu auditiu, que es pot obtenir a la sala (segons disponibilitat).

VISITA COMENTADA

Presentació de les claus de l'exposició per part dels nostres mediadors culturals. Sense cost addicional a l'entrada.

Informació a la Recepció.

Horaris:

Fins al 30 de març: dimecres i dijous, 16-19 h | divendres i dissabte, 12-19 h | diumenge i festius, 12-13 h.

A partir de l'1 d'abril: dimecres i dijous, 17-20 h | divendres i dissabte, 13-20 h | diumenge i festius, 12-13 h.